

Misbrug: Årsager og forklaringer

Udvikling af misbrug og afhængighed er komplekst og kræver komplekse forklaringer og forståelsesrammer

Af Jette Møllerhøj, Socialstyrelsen

FORSKNING

Det viser bogen *Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler*, 2005 fra Center for Rusmiddelforskning. Bogen præsenterer en model og forståelsesramme, der bl.a. indeholder:

- Fire hypoteser, der kan medvirke til at forklare hvordan den unges misbrug og afhængighed udvikles
- Seks kategorier af unge, der kan være i risiko for at udvikle misbrug
- En samfundsmodel, der kan give en forståelse af, hvordan misbrug og afhængighed har udviklet sig
- En oversigt over risiko- og beskyttelsesfaktorer

Forståelsesrammen er tænkt som et værktøj, der kan hjælpe til med at forstå kompleksiteten i udviklingen af afhængighed og misbrug.

Forklaringsmodellerne kan være med til at svare på, hvorfor nogle bliver afhængige af rusmidler, mens andre ikke gør, herunder belyse forholdet mellem arv og miljø.

Bogen konkluderer bl.a., at ydre stress meget ofte er et element i udviklingen af et misbrug. I samfund, der har været udsat for økonomisk og strukturelt sammenbrud, ses ofte en eksplosion i forbruget af rusmidler.

Misbrug og afhængighed af rusmidler kan derfor, ifølge bogens forfatter, i høj grad forstås som et symptom på et samfunds funktion eller mangel på samme.

Målgruppe

Bogen forsøger at indkredse seks kategorier af unge, der i større eller mindre grad kan være i risiko for at udvikle misbrug eller afhængighed af rusmidler. Kategorierne skelner mellem, hvorvidt den unge udelukkende har

Vil du vide mere?

Læs Pedersen, Mads Uffe, (2005), *Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler*, Aarhus Universitetsforlag. Bogen kan lånes via bibliotek.dk (<http://bibliotek.dk/vis.php?origin=sogning&field4=forfatter&ter>

opmærksomhed rettet mod sig selv, eller om den unge også har opmærksomhed rettet mod andre og andet.

De fleste unge vil have kendetegn fra flere kategorier, men der vil ofte være en kategori, der er særligt fremtrædende. Den unge kan flytte sig fra en kategori til en anden over tid.

Størst risiko

Unge, der kun magter at have sig selv i fokus, er de mest sårbare, og er i størst risiko for at udvikle misbrug og afhængighed. Disse grupper bliver i bogen kategoriseret som:

- **Udbrændte unge:** Stressede gennem mange år, opgivende, ligeglade, apatiske, mistænksomme, psykisk syge. Går ikke op i noget - måske i rusmidler
- **Identitets-forvirrede unge:** Ringe selvtillid/tro på egne evner. Går op i udseende, personligt image, mobiltelefoner, konsum, fester, venner

Formål og baggrund

Formålet med bogen er at belyse, hvorfor nogle udvikler et misbrug, mens andre ikke gør. Bogens ærinde er endvidere at opstille modeller, der kan hjælpe til med at forstå, hvad der fører til udvikling af misbrug og afhængighed.

Bogen består af tre dele:

1. Afgrænsninger og afklaringer
2. Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler
3. En sammenfattende model til forståelse af misbrug og afhængighed

I formidlingen på Vidensportalen er der lagt vægt på bogens sidste del, der sammenfatter forståelsesrammen.

Baggrund

Megen forskning har været og er stadig fokuseret på genetiske og biologiske forklaringer. Anden forskning har lagt mere vægt på personlighed eller personlighedstræk, eller på relationer og interaktioner. Endelig er der forskningstraditioner, der lægger mest vægt på samfundsmæssige forhold og på betydningen af, hvorledes vi organiserer samfundet og de samfundsbærende institutioner.

Denne bog fokuserer i stedet på flere hypoteser og forklaringsmodeller og på samspillet i mellem disse.

Resultater

Bogen formidler en forståelsesramme, der bl.a. indeholder:

Fire hypoteser:

1. Dispositionshypotesen: Biologisk arv eller forskellige biologiske skader (fx skader på fostret under graviditeten) kan spille en rolle for en senere udvikling af misbrug eller afhængighed af rusmidler. Der er dog tale om meget komplekse sammenhænge, hvor enkelte gener på ingen måde udgør hele forklaringen.
2. Socialiseringshypotesen: Det kan føre til misbrug og afhængighed af rusmidler, hvis forældre, venner eller kolleger har et stort forbrug af rusmidler.
3. Stress – og selvmedicinerings-hypotesen: Traumer i forbindelse med mobning, skilsmisse, tab eller arbejdsstress. Dette kan føre til selvmedicinerings med alkohol eller andre rusmidler.
4. Udbrændtheds – og anomi-hypotesen (anomi = fravær af normer): Tunge opvækstproblemer, fx fysiske, psykiske og seksuelle overgreb, massivt omsorgssvigt, stærke konflikter med eller brudte kontakter til betydningsfulde voksne kan føre til misbrug.

Udbrændthed/anomi er den mest massive risikofaktor i relation til udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler.

Forklaringsfaktorerne i de fire hypoteser spiller ofte sammen, og de fire hypoteser kan kombineres på mange måder.

Oversigt over risiko- og beskyttelsesfaktorer

Bogen indeholder endvidere en omfattende liste over beskyttelses- og risikofaktorer:

- Organiske risici (fx biologiske forældre med misbrug/afhængighed)
- Organisk beskyttelse
- Personligheds risici (fx angst)
- Personlighedens beskyttelse (fx personlige kompetencer: fysiske, emotionelle, kognitive, interpersonelle)
- Relationelle risici (fx stress, traumer, PTSD, tidligste relationer: Mangel på tilknytning), uengageret eller invaderende opdragelsesstil)
- Relationel beskyttelse (fx tryk tilknytning, rammer, forældrestøtte, autoritativ opdragelsesstil)
- Institutionelle risici (fx mangel på familie/primært netværk)
- Institutionel beskyttelse (fx strukturerede fritidsaktiviteter)
- Samfundsmæssige risici (fx fattigdom, sammenbrud af institutioner og værdier, udbrændthed, identitetsforvirring, manglende organisering af lokalsamfundet, rusmidlers tilgængelighed)

Fremgangsmåde, metode og teori

På baggrund af international forskning på rusmiddelområdet foretages der i bogen en diskussion af henholdsvis genetiske/biologiske, personlige, sociale og samfundsmæssige betingelser for udvikling af misbrug/afhængighed af rusmidler.

Det fremgår ikke, hvilke afgrænsninger (geografiske, sproglige og tidsmæssige), der er lagt til grund for fremsøgningen af international forskning.

Definitioner

Misbrug defineres i bogen som *en social, kulturel og politisk bestemt diagnose*. Der foretages endvidere en omfattende diskussion af begreberne misbrug, brug, risiko-brug, afhængigt brug og afhængigt misbrug:

Misbrug: Forbrug, der afstedkommer klart påviselige sociale problemer, men som ikke opfylder mindst tre kriterier for afhængighed (se nedenfor). Hvad der defineres som sociale problemer, og hvad der betinger disse problemer, er i vid udstrækning kulturelt og politisk bestemt.

Afhængigt misbrug: Forbrug, der afstedkommer rusmiddelrelaterede sociale problemer, samtidig med at der er opfyldt mindst tre kriterier for afhængighed.

Kriterier for afhængighed:

- Trang
- Svækket evne til at styre indtagelsen, standse eller nedsætte brugen
- Abstinenssymptomer eller indtagelse for at ophæve eller undgå abstinenssymptomer
- Toleransudvikling (at der skal anvendes stadig større dosis for at opnå samme virkning)
- Misbruget spiller en dominerende rolle i forhold til prioritering og tidsforbrug
- Vedblivende brug trods kendt skadesvirkning

Endelig gøres der rede for den afsmitning og inspiration, der kommer fra henholdsvis det amerikanske diagnosesystem DSM-IV og det europæiske ICD-10.

I DSM-IV forstås misbrug som en social diagnose, hvor der lægges stor vægt på misbrugerens sociale liv. Bogens diskussioner såvel som de forskningsresultater, der refereres til, er baseret på DSM IV's misbrugsdefinition.

Perspektivering og anbefalinger

Bogen indeholder ikke egentlige anbefalinger, men den bidrager til at påpege, at misbrug er en kompleks størrelse, og at dette kalder på komplekse forklaringsmodeller.

Mere viden

Besøg en anden af Socialstyrelsens hjemmesider *Unge Misbrug - viden til fagpersoner*. (<http://www.servicestyrelsen.dk/unges-misbrug>) Her finder du også redskaber og faglige input til arbejdet med unge der har problemer med alkohol og stoffer.

[Stofmisbrugsdatabasen](http://www.stofmisbrugsdatabasen.dk/) (<http://www.stofmisbrugsdatabasen.dk/>)

[Center for Rusmiddelforskning \(Aarhus Universitet\)](http://crf.au.dk/) (<http://crf.au.dk/>)

[Stofinfo \(Sundhedsstyrelsen\)](http://stofinfo.sst.dk/Forsiden/Hvad_er_misbrug.aspx) (http://stofinfo.sst.dk/Forsiden/Hvad_er_misbrug.aspx)

[Fakta om narkotika \(Sundhedsstyrelsen\)](http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Narkotika.aspx) (<http://www.sst.dk/Sundhed%20og%20forebyggelse/Narkotika.aspx>)

[Netstof - personlige historier om unge og stoffer](http://www.netstof.dk/) (<http://www.netstof.dk/>)

Printet: 26.08.2013

Publiceret: 26.08.2013

Sidst opdateret: 26.08.2013 kl. 10:50

Socialstyrelsen
Edisonsvej 18. 1.
5000 Odense C

Telefon: 72 42 37 00
info@socialstyrelsen.dk

EAN-nr.: 5798000354838

CVR-nr.: 26144698